

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license • <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ZBIGNIEW BABICKI ¹

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska

ORCID 0000-0002-0857-3132

Sprawozdanie z VIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej z zakresu edukacji globalnej, pt. „Dziecko i dzieciństwo w sytuacji zagrożenia kryzysem – kontekst wojny”, Warszawa, 30 maja 2023 r.

Po raz ósmy odbyła się w Instytucie Pedagogiki (Wydział Nauk Pedagogicznych) Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (UKSW) we współpracy z Instytutem Pedagogiki Uniwersytetu Rzeszowskiego, konferencja z zakresu edukacji globalnej. Miała ona formę hybrydową: stacjonarnie na terenie UKSW oraz zdalnie na platformie Cisco Webex. W tym roku jej tytuł brzmiał: „Dziecko i dzieciństwo w sytuacji zagrożenia kryzysem – kontekst wojny”. Konferencja została objęta patronatem naukowym Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz honorowym patronatem JM. Rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego ks. prof. dr. hab. Ryszarda Czekalskiego. W spotkaniu 30 maja 2023 r. wzięło udział 51 prelegentów reprezentujących 10 krajowych ośrodków akademickich i 5 zagranicznych, ponadto uczestniczyli przedstawiciele instytucji i organizacji pozarządowych działających na rzecz uchodźców z Ukrainy.

Obrady zostały podzielone na pięć sesji: sesję plenarną i cztery grupy tematyczne. Uczestników spotkania w imieniu organizatorów przywitał przewodniczący komitetu organizacyjnego – dr hab. Zbigniew Babicki, prof. UKSW. Uroczystego otwarcia konferencji dokonał dyrektor Instytutu Pedagogiki UKSW prof. dr hab. Jarosław Michalski, który witając zebranych gości, zwrócił uwagę na problem sytuacji dzieci zagrożonych kryzysem, zarówno pozostających w swojej ojczyźnie, jak też uciekających przed okrucieństwem wojny i szukających schronienia w Polsce. Na zakończenie swojego wystąpienia w imieniu gospodarzy dyrektor życzył wszystkim zebranym owocnych obrad.

Sesję plenarną poprowadził dr hab. Z. Babicki prof. UKSW, który przekazał głos prof. dr hab. Bożenie Matyjas z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Prelegentka wygłosiła wykład wprowadzający w problematykę konferencji nt. *Dzieciństwo w kryzysie. Analiza wybranych sytuacji zagrażających rozwojowi dziecka*. W swoim wystąpieniu prelegentka przedstawiła analityczno-teoretyczny obraz

¹ Ks. dr hab. **Zbigniew Babicki**, prof. uczelni, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Nauk Pedagogicznych. Adres e-mail: z.babicki@uksw.edu.pl.

pedagogiki społecznej. Rozważania dotyczyły głównie dzieciństwa w kryzysie, które należy wiązać z doświadczaniem przez dziecko sytuacji rozumianej jako trudność, np. brak zaspokojenia podstawowych potrzeb (żywieniowych, higienicznych, zdrowotnych), a także potrzeb wyższego rzędu określanych jako społeczne, kulturalne, których niezaspokojenie może być przyczyną wyobcowania dziecka w gronie rówieśników, jego izolacji i poczucia osamotnienia.

W następnej kolejności głos zabrała dr hab. Maria Kolankiewicz, prof. UW (Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego). W wystąpieniu pt. *Organizacja pomocy dzieciom z ukraińskich placówek opiekuńczych w Polsce* prelegentka przedstawiła faktyczny stan pomocy ukraińskim dzieciom objętych pieczą zastępczą na terenie Polski. W trakcie wystąpienia zwrócono uwagę na dynamiczną sytuację problemu i różnice w danych statystycznych instytucji państwowych monitorujących odnoszących się do skali zjawiska.

Następnie głos zabrała dr hab. Krystyna Bleszyńska, prof. WSNS (Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie). Wystąpienie pt. *Wilcze dzieci. Piętno sprawcy a niewinność ofiary* pozwoliło na zarysowanie marginalizowanego problemu dzieci i młodzieży reprezentujących stronę agresora wojennego, na podstawie analizy obejmującej dramatyczne losy dzieci i młodzieży III Rzeszy, dzieci-żołnierzy z Sierra Leone oraz dzieci skonfliktowanych grup dawnej Jugosławii, pogłębionej o kwestie dzieci ukraińskich.

Jako przedostatnia w sesji plenarnej wystąpiła prof. dr hab. Tetyana Plachynda, (Chersoński Państwowy Uniwersytet Rolniczo-Ekonomiczny, Ukraina), *Dorośle dzieci wojny – przetrwanie*. Zaprezentowała aspekt przewartościowania życia w obliczu inwazji Rosji oraz wojny rosyjsko-ukraińskiej. Uwagę skupiła na „dorosłych” dzieciach – uczniach, którzy nie byli przygotowani na takie wyzwania losu, ale sami tworzyli aktywną obronę na terenach okupowanych.

Ostatnie wystąpienie było zaprezentowaniem pracy zespołowej badaczy: prof. dr hab. Valerii Ivanovych Pokhylko, prof. dr Svitlana Tsvirenko, dr hab. Yuliia Ihorivna Cherniavska, Tetiana Mykolaivna Klymach, dr hab. Liudmyla Anatoliivna Zhuk (Państwowy Uniwersytet Medyczny w Połtawie, Ukraina), *The crisis psychological state of displaced families, with an assessment of the cognitive and emotional functions of their children*.

Po tym referacie moderator zaprosił wszystkich uczestników do dyskusji, w której powrócono do zagadnień poruszanych w wystąpieniach, aby je pogłębić. Po dyskusji została zarządzona przerwa.

Po przerwie rozpoczęła się pierwsza sesja. Sesja ta została poświęcona problematyce dziecka dotkniętego wojną ze szczególnym uwzględnieniem traumy wojennej na rozwój i funkcjonowanie młodego człowieka. W tej części wystąpiło dziewięciu prelegentów reprezentujących różne uniwersytety, instytucje i organizacje. Pierwszą sesję moderował dr hab. Witold Starnawski prof. UKSW, który po słowie wstępu oddał głos prof. dr hab. Tetyanie Kryuchko i dr Olenie Bieliaieiev (Państwowy Uniwersytet Medyczny w Połtawie, Ukraina). Prelegentki przedstawiły

wystąpienie *Post-traumatic Stress Disorder in Children*, w którym poruszyły aspekt stresu i traumy wywołanej przez działania wojenne na rozwój psychofizyczny dzieci.

Następnie głos zabrała prof. dr hab. Danuta Waloszek (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu). Prelegentka wygłosiła referat zatytułowany: *Tatusiu, zadzwoń do mnie... Zagubione dzieci, zagrożone dzieciństwo – mali uchodźcy nie z własnej woli. Dwa portrety*. W swoim wystąpieniu skupiła się na studium przypadku – opisie losu dziewczynki z Ukrainy, która wraz z matką została zmuszona do zmiany miejsca zamieszkania po agresji Rosji na Ukrainę. Prof. Waloszek przedstawiała obraz dziewczynki zagubionej, niepewnej, ale ambitnej, nie mogącej spełnić swoich potrzeb w szkole, do której została wpisana, z powodów formalnych, głównie programowych.

Prof. dr hab. Iryna Czudovska (Uniwersytet Szewczenki w Kijowie, Ukraina), wystąpiła z referatem *Jak dzieci przeżywają wojnę?* W swoim wystąpieniu mówczyni przedstawiła wyniki badań terenowych.

Kolejnym mówcą był dr hab. Marek Rembierz, prof. UŚ (Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Śląski, Katowice), który opracował temat *Twarz Dziecka jako ikona ofiar dehumanizacji i bestialstwa czasów wojny*. W wystąpieniu zwrócił uwagę, że w warunkach wojny szczególnie nasilają się sytuacje – wręcz totalnie zagrażające dziecięcej niewinności i – manifestującej się w niej – ludzkiej godności, sytuacje, w których nie respektuje się najbardziej elementarnego, najbardziej podstawowego apelu, który wyraża Twarz Dziecka jako Twarz Innego.

Prof. dr hab. Liliya Morska, (Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Rzeszowski) zaprezentowała temat: *Trudności edukacyjne dzieci z Ukrainy w szkołach polskich*. W wystąpieniu zostały przywołane dane MEiN dotyczące statystyk uchodźców z Ukrainy oraz przeżywanie szoku kulturowego związanego z trudnością w odnalezieniu się w nowym środowisku. Dodatkowo prelegentka wskazała na trudności – przy braku systemowych rozwiązań – jakich doświadczyli polscy nauczyciele z perspektywy organizacji nauczania dzieci z Ukrainy.

Następnie dr hab. Paulina Forma, prof. UJK (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) wygłosiła referat, pt. *Wielopłaszczyznowe e-wsparcie dzieci w czasie i po pandemii*. Wystąpienie miało charakter teoretyczny z odniesieniem do praktycznych wskazówek. Prelegentka odniosła się do kategorii e-wsparcia, jako subkategorii wsparcia społecznego. Jego walory uwidocznili zwłaszcza okres pandemii COVID-19, podczas którego pomoc i wsparcie docierało do różnych grup odbiorców.

Przedostatnie wystąpienie zostało wygłoszone przez prof. dr hab. Olenę Budnyk, (Przykarpacki Narodowy Uniwersytet im. Wasyla Stefanyka). Temat prelekcji to: *Ukrainian Children of War: Educational Case Study (2022-2023)* wiązał się ściśle z problemem konferencji. W prezentacji wskazano typowe wyzwania, przed którymi stają nauczyciele kształcący uczniów ukraińskich dotkniętych rosyjską agresją militarną. Określono narzędzia i metody dydaktyczne najczęściej stosowane przez nauczycieli w pracy z dziećmi czasowo przesiedlonymi w związku z wojną

na Ukrainie. Przedstawiono wyniki badania empirycznego, przy którym zaangażowani byli nauczyciele różnego typu placówek oświatowych (szkoły średnie, kolegia, uniwersytety), a którzy znajdują się na terenach czasowo okupowanych przez Rosję i mają status osób czasowo przesiedlonych na Ukrainie lub za granicą. Zarysowano sposoby przygotowania przyszłych nauczycieli do działań wychowawczych z dziećmi, które doznały traumy wojennej. Przedstawiono wyniki ankiety przeprowadzonej wśród ukraińskich i polskich uczniów (przyszłych nauczycieli) w celu zbadania ich doświadczeń jako wolontariuszy w zakresie udzielania wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dzieciom wojny.

Jako ostatni głos zabrał dr hab. Witold Starnawski prof. UKSW, przedstawiając temat: „*Dziecko wobec wojny i śmierci. Kilka uwag do rozważenia*”. Prelegent mówił o sytuacji dzieci, które zostały włączone w świat dorosłych i bez swej woli wciągnięte także w sprawy okrutne, niosące ze sobą zło i cierpienie. W wystąpieniu poruszona została kwestia w jaki sposób mogą i powinni działać wychowawcy, aby wspierać dzieci w obliczu doznanych krzywd i nie powiększać istniejącego już zła.

Po zakończeniu wystąpień moderator zaprosił wszystkich uczestników do dyskusji. Po niej została zarządzona przerwa.

Po przerwie rozpoczęły się równoległe obrady II, III i IV sesji.

W II sesji zaprezentowano dziewięć referatów, a moderatorem był dr hab. Zbigniew Babicki, prof. UKSW.

Jako pierwszy zabrał głos dr hab. Zbigniew Babicki, prof. UKSW. Temat jego wystąpienia brzmiał: *Wsparcie duchowe dzieci dotkniętych wojną*. Prelegent przedstawił aspekt rozwoju duchowości jako jeden z najważniejszych, fundamentalnych celów edukacji. Przekonywał, że wsparcie duchowe widziane z perspektywy edukacji musi być wspieraniem wychowawczym i dydaktycznym, formalnym i nieformalnym, prowadzonym we wszystkich środowiskach wychowawczych, dostrzeganym i docenianym w życiu społecznym. Powinno też znaleźć odpowiadające jego ważności miejsce we współczesnej refleksji pedagogicznej.

Następnie głos zabrał dr hab. Grzegorz Grzybek, prof. UR (Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Rzeszowski). Mówca zreferował zagadnienie pt. *Kobieta jako zakładnik czasu wojny. Etos a egzystencja*. Prelegent skupił się na różnicach między tradycyjnym a współczesnym modelem funkcjonowania kobiety. Dodatkowo poruszył aspekty: macierzyństwa i godność kobiety, a prawa reprodukcyjne. Refleksja została pogłębiona o kontekst wojny: etos, patriotyzm, internacjonalizm. Zwrócił uwagę na bardzo trudną sytuację kobiet w czasie wojny w kontekście etosu i egzystencji.

Kolejnym prelegentem była mgr Katarzyna Stępkowska, która wyeksponowała problem *Dziecko w kryzysie – jak budować odporność psychiczną*. W swoim wystąpieniu przedstawiła praktyczne rozwiązania i metody pracy z dziećmi w budowaniu u nich odporności psychicznej.

Następnie wystąpiła dr Monika Wojtkowiak (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), skupiając się na temacie *Główne dylematy pomocy udzielanej dzieciom ukraińskim w kontekście doświadczenia traumy*. Mówczynie poruszyła zagadnienie

pomocy dzieciom ukraińskim, uciekającym przed wojną. Wskazała na fundamenty pomocy w sytuacji traumy, z jednej strony interdyscyplinarność jako naturalną konsekwencję złożoności problemów wynikających z doświadczeń dziecka-uciekacza wojennego, z drugiej podkreślając strach dziecka niepewności, obawy o rodzica lub rodziców, którzy zostali w ogarniętym wojną kraju.

Następnymi prelegentkami były dr Karolina Wiśniewska oraz dr Karolina Klimczyk-Miśtał (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), przedstawiając referat pt. *Formy wsparcia dla rodzin z dziećmi doświadczających konfliktu zbrojnego w Ukrainie na przykładzie działań realizowanych w mieście Kielce*. Prelegentki zanalizowały jak bieżące wydarzenia rozgrywające się w dotkniętej wojną Ukrainie w sposób destrukcyjny wpłynęły na życie wielu osób. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się dzieci, które z dnia na dzień musiały uciekać z kraju dotkniętego wojną.

Dr Katarzyna Stankiewicz (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), przedstawiła referat *Dziecko uchodźcze z Ukrainy w polskiej szkole – przegląd badań*. Mówczynie przedstawiła wyniki swoich badań, z których wynikało, że ukraińskie dzieci przebywające w polskiej szkole potrzebują bardziej systemowego wsparcia.

Następnie głos zabrała dr Laura Koba (Instytut Spraw Publicznych, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), *Dzieci żołnierze – czy zawsze ofiary?* Prelegentka zwróciła uwagę na fakt, że dzieci od zawsze były uczestnikami działań wojennych i konfliktów zbrojnych, zarówno jako ich ofiary, jak i czynni uczestnicy. Dodatkowo przytoczyła Konwencję o prawach dziecka, która uznaje każdą osobę za dziecko poniżej 18 roku życia. Pomimo tego, jak zauważyła prelegentka, w wielu krajach przepis ten nie ma zastosowania w realiach konfliktów zbrojnych.

Kolejna prelegentka dr Bernadeta Botwina (Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Rzeszowski), zaprezentowała temat: *Wychowanie w świecie nowych mediów i kultury konsumpcyjnej – zagrożenia dla dzieci i młodzieży*. Mówczynie poruszyła zagadnienie młodego pokolenia „cyfrowych tubylców”, które jest pokoleniem słabo komunikującym się ze starszymi, a przy tym nie interesującym się polityką ani religią. Pokoleniem, które nie postrzega pracy jako szczególnej wartości. Prelegentka mówiła o tym, że przedstawiciele obecnej młodej generacji nie musieli o nic walczyć i zawsze mieli nieograniczony dostęp do dóbr konsumpcyjnych, traktując je jako coś całkowicie naturalnego.

Ostatnia w tej sesji głos zabrała dr Agnieszka Bzymek (Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni, Katedra Studiów Edukacyjnych, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych), która opracowała zagadnienie *Czynniki chroniące resilience wobec kryzysu w losach dzieci wojennych – trajektorie zniewolonego dzieciństwa*. W referacie podjęto próbę ukazania możliwych analogii pomiędzy doświadczeniem dzieci syberyjskich, a obecną sytuacją dzieci z Ukrainy w czasie trwającej wojny. Odnosząc się do wybranych elementów teorii *resilience*, prelegentka dostrzegła czynniki chroniące pojawiające się w losach dzieci, ponadto opisała trajektorie dzieci syberyjskich, które są przykładem zaistnienia *resilience*, mimo ówczesnego

braku stosowania pojęcia prężności. Tym samym, fenomen ten pojawia się w naukach o wychowaniu znacznie wcześniej niż uznaje się powszechnie. W rozważaniach odniosła się do idei pedagogiki społecznej jako szerokiej perspektywy wsparcia dziecka w sytuacji kryzysu.

Moderatorem III sesji konferencji była dr hab. Jadwiga Daszykowska-Tobiasz, prof. UR. Zaprezentowano w niej sześć referatów. Sesja trzecia odbywała się w formie hybrydowej. Uczestniczyło w niej 17 prelegentów. Najwięcej osób stanowili goście z Ukrainy (z Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego w Równem, Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Ohienki w Kamieńcu Podolskim oraz Państwowego Uniwersytetu Medycznego w Połtawie). Pozostali prelegenci reprezentowali Uniwersytet Rzeszowski.

Pierwsza zabrała głos dr hab. Jadwiga Daszykowska-Tobiasz (Uniwersytet Rzeszowski) referatem *Doświadczenie śmierci bliskiej osoby jako przykład sytuacji kryzysowej wywołującej cierpienie duchowe dziecka*. Podczas obrad podejmowano szeroko rozumianą problematykę zagrożenia kryzysem w odniesieniu do dziecka i dzieciństwa, dominował kontekst wojny.

Kolejni prelegenci wśród poruszanych problemów omawiali między innymi:

- dr Ewa Tłuczek-Tadla (Uniwersytet Rzeszowski), z tematem wystąpienia: *Dzieci ofiarami wojny na Ukrainie – perspektywa studentów*. Prelegentka zapoznała uczestników konferencji z wynikami swoich badań.
- Dr Anna Śniegulska (Uniwersytet Rzeszowski), *Dziecko w obliczu wojny – perspektywa studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego*.
- Prof. dr Kławdiya Dubycz (Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem, Ukraina), *Antykryzysowa administracja publiczna w dziedzinie edukacji na Ukrainie*. Mówczyni zapoznała uczestników konferencji z działaniami antykryzysowej administracji publicznej w Ukrainie, akcentując jej rolę w dziedzinie edukacji dzieci i młodzieży.
- Prof. dr Zoya Shewtsiw (Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem, Ukraina), *Usługi wsparcia społecznego dla edukacji włączającej uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w placówkach oświatowych*.
- Prof. Iryna Lewchuk (Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem, Ukraina), *Wykorzystanie technik teatru autoterapeutycznego w pracy diagnostycznej, korekcyjnej, resocjalizacyjnej pracownika socjalnego / pedagoga społecznego / psychologa z dziećmi, dotkniętymi wojną*. Prelegentka podzieliła się doświadczeniami z zakresu pracy socjalnej, a dokładnie efektami wykorzystania technik teatru autoterapeutycznego w pracy z dziećmi dotkniętymi wojną.
- Prof. Liubow Nechyporuk (Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem, Ukraina), *Ochrona i wsparcie społeczne i prawne dla małoletnich w czasie wojny*.
- Prof. Oksana Oksenyuk (Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem, Ukraina), *Praca społeczno-pedagogiczna z dziećmi z rodzin niewydolnych wychowawczo*.

- Prof. Kateryna Danyliuk (Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem, Ukraina), *Kształtowanie polityki społecznej w celu uregulowania systemu usług społecznych w okresie powojennym*.
- Prof. dr Witaliy Pawelkiv (Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem, Ukraina), *Psychogeneza zachowań agresywnych i destrukcyjnych młodzieży w sytuacjach kryzysowych*.
- Dr Yuliia Lysanets, dr Olena Bieliaieva (Państwowy Uniwersytet Medyczny w Połtawie, Ukraina), *The war in Ukraine and its impacts on children: An overview of international digital media*.
- Docent dr nauk filologicznych Natalia Gudyma, Docent dr nauk filologicznych Nataliya Melekiestseva (Narodowy Uniwersytet im. Iwana Ohienki, Kamieniec Podolski, Ukraina), *Kształcenie przyszłych nauczycieli szkół podstawowych w warunkach wojny rosyjsko-ukraińskiej: główne wyzwania i kluczowe kroki*.

Większość Prelegentów akcentowała potrzebę wsparcia i pomocy dziecku w sytuacji kryzysu wywołanego wojną, wielu naukowców wymieniało konkretne rozwiązania. W tej materii szczególnie interesujące były wystąpienia osób z Ukrainy, które wskazały na realizowane działania pomocy dzieciom na Ukrainie w trakcie działań wojennych, z uwzględnieniem perspektywy jej zakończenia. Podczas obrad w sekcji trzeciej omówiono również wyzwania w zakresie kształcenia przyszłych nauczycieli szkół podstawowych podczas trwającej wojny; potrzebę kształtowania polityki społecznej w Ukrainie w celu uregulowania systemu usług społecznych w okresie powojennym oraz wykorzystanie sztuki w zakresie terapii dzieci po wojnie.

Kolejną IV sesję poprowadziła dr Aleksandra Kulpa-Puczyńska (UKSW). Zaprezentowano w niej osiem referatów.

Jako pierwsza głos zabrała dr Aleksandra Kulpa-Puczyńska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Wsparcie oferowane dzieciom z doświadczeniem uchodźstwa i ich bliskim w przestrzeniach instytucji kultury*. Mówczyni zaprezentowała wybrane, wielopłaszczyznowe formy wsparcia, które są oferowane osobom w różnym wieku z doświadczeniem uchodźstwa. Analizowała również przedsięwzięcia włączające, które są realizowane dzięki zasobom współczesnych instytucji kultury: twórczemu i społecznemu zaangażowaniu osób tam pracujących, otwartym przestrzeniom do spotkania (z „innym”) i współdziałania oraz nowoczesnym „narzędziami” stosowanym w aktywności m.in. kulturalnej i integracyjnej.

Mgr Beata Sapiejewska-Dąbrowska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), mówiła na temat: *Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dziecku z doświadczeniem wojny na przykładzie szkoły podstawowej z perspektywy pedagoga*. Prelegentka zapoznała uczestników tej części konferencji z wynikami swoich badań.

Następnie głos zabrała mgr Andrea Wardal (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Sytuacja dziecka w kontekście wojny w czasach współczesnych*. Mówczyni podjęła kwestię dzieci jako najsłabszych spośród wszystkich grup społecznych, które są najbardziej narażone na skutki konfliktów zbrojnych. Obliczono, że na całym świecie około 420 mln dzieci żyje w strefach działań wojennych, czego skutkiem jest narażenie na bombardowanie, utrata bliskich, pozbawienie dotychczasowego miejsca zamieszkania, poczucia bezpieczeństwa, podstawowych potrzeb życiowych, jak jedzenie, woda, opieka zdrowotna, możliwość edukacji. Dlatego świat dorosłych jest zobowiązany do zapewnienia dzieciom dotkniętym skutkami konfliktów zbrojnych potrzebnej ochrony i wsparcia, w tym pomocy psychologicznej.

Kolejnym mówcą był mgr Artur Pięta (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Interwencyjna rola sądu rodzinnego w kontekście dziecka uchodźcy wojennego – syndrom podwójnego skrzywdzenia*. Prelegent przekonywał, że ucieczka z miejsca ogarniętego wojną, najczęściej domu rodzinnego i towarzysząca temu obawa o swoje życie oraz życie najbliższych, prawdopodobnie odcisnie negatywne piętno na wszystkich, których owa wojna będzie dotyczyć, w szczególności dotykając dzieci. Prowadzić to może do traumy, zaś w późniejszym czasie może ostatecznie ukazać się w formie zespołu stresu pourazowego.

Następnie głos zabrała Aleksandra Łoś (Uniwersytet Rzeszowski), *Sztuka jako terapia dzieci po wojnie*. Prelegentka przedstawiła aspekt kultury i sztuki jako terapii dla dzieci z doświadczeniem wojny. Mówczyni zwróciła uwagę, że różnorodne formy artystyczne służą do wspierania zdrowia emocjonalnego i rehabilitacji dzieci, które doświadczyły traumy wojennej.

Nikola Król (Uniwersytet Rzeszowski) mówiła na temat: *Rola rodziny w życiu dziecka podczas wojny*. Mówczyni zwróciła uwagę na fakt, że w ostatnich latach powiększa się liczba konfliktów zbrojnych na świecie. Wojna stanowi zagrożenie dla wszystkich członków rodziny, jednakże dzieci wymagają szczególnej ochrony w tak trudnej sytuacji. Do prawidłowego progresu społecznego dzieci potrzebują stabilności oraz bezpieczeństwa. Wartości te w obliczu konfliktów zewnętrznych mogą zostać zaburzone. W takim przypadku to rodzina, stanowiąca najbliższe otoczenie najmłodszych, ma decydujące znaczenie w zapewnieniu odpowiednich warunków do rozwoju młodego człowieka.

Następnie głos zabrała Barbara Tomaszek (Uniwersytet Rzeszowski), *Wojna a zdrowie psychiczne dzieci: Wyzwania i perspektywy dla opieki psychiatrycznej*. W referacie poruszono zagadnienie wojny jako traumatycznego wydarzenia, które mogą dotknąć dzieci, pozostawiając na nich trwałe piętno. Skutki wojny dla zdrowia psychicznego dzieci są złożone i obejmują zaburzenia lękowe, depresję, stres pourazowy, zaburzenia snu oraz zaburzenia zachowania. Prelegentka zwróciła uwagę na problem: wojna a zdrowie psychiczne dzieci oraz przedstawiła możliwości interwencji dla poprawy ich stanu zdrowia psychicznego.

Ostatnią prelegentką była Mariia Burlai (Uniwersytet Warszawski), *Zjawisko parentyfikacji dzieci ukraińskich w kontekście inwazji na Ukrainę*. Prelegentka ukazała parentyfikację instrumentalną i emocjonalną wśród uchodźców ukraińskich, prezentując jednocześnie wyniki analizy opracowań teoretycznych oraz badań naukowych. Mówczyni wyodrębniła główne powody tego zjawiska wśród uchodźców: samotne uchodźstwo, płeć, migracja i luka akulturacyjna. Opisała również skutki pozytywne (m.in. umiejętność opieki nad innymi, wysokie wyniki w nauce, rozumienie wzorców komunikacyjnych, umiejętności interpersonalne) i negatywne (m.in. niebezpieczne wzorce przywiązania w dorosłości, rezygnacja z własnych potrzeb, problemy psychiczne).

Po tych wystąpieniach w równoległych sesjach prowadzący obrady zaprosili do dyskusji i wymiany poglądów.

Na zakończenie konferencji dr hab. Zbigniew Babicki prof. UKSW w imieniu organizatorów podziękował wszystkim uczestnikom za udział w tym naukowym wydarzeniu i zaprosił do udziału w przyszłorocznej konferencji.